

DE CUBBER v. BELGIJA

(Eur. Court H.R., 26.10.1984, Series A no. 86)

Pritožnik je belgijski državljani, rojen leta 1926. Živi v Bruslju in je direktor trženja.

Policija ga je 4. aprila 1977 aretirala in ga je od doma odpeljala v Oudenaarde, kjer ga je zaslila v zvezi s tatvino avtomobila.

Preiskovalni sodnik je 6. maja in 23. septembra 1977 izdal odredbo za preiskavo zaradi ponareditve in uporabe ponarejenih dokumentov. Prvo odredbo je izdal Pilate, preiskovalni sodnik na Oudenaardskem kazenskem sodišču [tribunal correctionnel], drugo in tretjo pa Van Kerkoven, drugi preiskovalni sodnik istega sodišča. Pilate je kot sodnik [juge assesseur] že v vlogi višjega sodnika (sodba z dne 3. maja 1968) in v vlogi prvostopenjskega sodnika (sodbe z dne 17. januarja, 7. marca in 28. novembra 1969) sodil pritožniku zaradi različnih kaznivih dejanj. De Cubber je bil za nekaj dejanj oproščen (17. januarja in 7. marca) za druga pa obsojen.

Pilate je moral 16. novembra 1973 kot preiskovalni sodnik odločati o pritožbi De Cubberja in kot civilni sodnik v letih 1974-1976 nekatere stvarnopravne zahtevke De Cubberja. De Cubber se je v vseh navedenih primerih pritožil na Vrhovno sodišče zaradi nepristranskosti sodnika Pilatea (suspicion legitime; člen 648 Zakona o sodiščih) oziroma neodvisnosti sodišča. Pritožnikove pritožbe so bile nedovoljene ali neutemeljene.

Van Kerkhoven je obravnaval dva pritožnikova primera, vendar je bil velikokrat odsoten zaradi bolezni. Na začetku ga je nek drug sodnik začasno nadomeščal, nato pa je oktobra 1977 enega od pritožnikovih spisov dobil v sojenje sodnik Pilate.

Sodnik De Wynter je pritožnika 11. maja 1978 obsodil na eno leto zapora in denarno kazen 4.000 BF. Pritožnik se zoper to odločitev ni pritožil.

Senat sodišča je po koncu dvoletnega preiskovalnega postopka združil dva ločena postopka zoper De Cubberja in mu 11. maja 1979 začel soditi. Postopek je tekel zaradi več sto domnevnih kaznivih dejanj, ki naj bi jih storilo petnajst obdolžencev, poleg tega pa je v postopku sodelovalo tudi devetnajst oškodovancev, ki so priglasili premoženjskopravne zahtevke.

Senat je bil sestavljen iz treh sodnikov od skupno devetih, ki so delali na istem sodišču. Pilate je bil član senata. De Cubber je ustno ugovarjal prisotnosti Pilatea v senatu, ker ni imel na razpolago nobenega pravnega sredstva.

Senat je po zaslišanju, ki je trajalo dva dopoldneva in sicer dne 8. ter 22. junija 1979, De Cubberja oprostil dveh obtožb, za ostale pa ga je obsodil, pri čemer je poudaril, da gre za povratnika. Za eno dejanje je bil obsojen na petletno zaporno kazen in denarno kazen 60.000 BF in za drugo na zaporno kazen enega leta in 8.000 BF denarne kazni. Sodišče je takoj po obsodbi izdalo odredbo za odvzem prostosti.

Zoper sodbo sta se pritožila pritožnik in tožilec. Pritožbeno sodišče Ghenta je 4. februarja 1980 znižalo zaporno kazen na tri leta zapora in denarno kazen na 20.000 BF. Drugo obsodbo je potrdilo. Poleg tega mu je soglasno izreklo še tretjo kazen in sicer en mesec zapora in denarno kazen [amende fiscal], ker je prvostopenjsko sodišče zmotno določilo, da so to dejanje storili drugi.

De Cubber se je pritožil na Vrhovno sodišče zaradi desetih pravnih kršitev prvostopenjskega sodišča. Eden od razlogov se je nanašal na člen 292 Zakona o sodiščih in na 1. odstavek 6. člena EKČP, ker je Pilate nastopal kot preiskovalni sodnik in stranka.

Vrhovno sodišče je sodbo izdalo 15. aprila 1980. Odločilo je, da omenjena situacija ne predstavlja kršitve naštetih pravnih pravil. Višjemu sodišču pa je naložilo, da mora stranka vrniti nekatere dokaze iz postopka, kar je to medtem že naredilo. Vrhovno sodišče je denarno kazen [amende fiscal] razveljavilo po uradni dolžnosti. Pritožno je v preostalem delu zavrnilo kot neutemeljeno.

Postopek pred komisijo

De Cubber je v pritožbi na Komisijo omenil več neuspešnih ugovorov zoper nepristranskost sodnika, ki jih je vložil na Vrhovno sodišče. Med drugim je zatrjeval, da sodišče v Oudenaardeu ni zasedalo v sestavi, ki bi jo lahko šteli za nepristransko, saj je bil član senata sodnik Pilate v istem postopku tudi preiskovalni sodnik.

Komisija je 5. julija 1983 soglasno ocenila, da je podana kršitev 1. odstavka 6. člena EKČP.

Postopek pred Sodiščem

Sodišče je v primeru Piersack dne 1. oktobra 1982 zapisalo, da nepristranskost lahko ugotovljamo po različnih kriterijih: ločiti moramo „subjektivni pristop, ki predstavlja osebno obsodbo sodnika in objektivni pristop, ki od sodnika zahteva toliko jamstev, da se izključi utemeljen dvom v njegovo nepristranskost“.

Pritožnik glede subjektivnega kriterija navaja, da je sodnik Pilate v štirih letih postal glede njegovih zadev neusmiljen, toda njegov odvetnik ni tega nikoli prej izpostavil pred sodiščem. [...]

Sodnik velja za osebno nepristranskega dokler ni dokazano nasprotno in v tem primeru ni dokazov, ki bi podkrepili te trditve. Še posebej ni nobenih dokazov o tem, da bi bil Pilate sovražno razpoložen ali zlonameren v odnosu do pritožnika oziroma da bi s kršitvijo pravil o dodeljevanju zadev namerno prevzel oziroma si na vse načine prizadeval pridobiti v obravnavo vse tri preiskave proti pritožniku v letu 1977.

Toda sodišče mora poleg subjektivnega pristopa preizkusiti tudi objektivna merila za sojenje, ki zadevajo interno organizacijo sodišča in njegovo interno poslovanje. V tem primeru so pomembne tudi zunanje pojavnosti [appearances]. Znana angleška maksima, ki jo je sodišče citiralo v primeru Delcourt pravi, da „pravica ne sme biti samo storjena; mora biti tudi vidno, da je bila storjena“ [justice must not only be done; it must also be seen to be done]. Vrhovno sodišče Belgije je zapisalo, da se mora sodnik sodnik izločiti, čim pri strankah vzbudi utemeljen razlog, da bo njegova odločitev pristranska. [...]

Vlada je menila, da je obstoječa ureditev razporeditve sodnikov v skladu z EKČP. Poudarili so, da je preiskovalni sodnik v Belgiji pri opravljanju službe popolnoma neodvisen. Ne drži, kar trdi De Cubbers, da bi bila njegova vloga presojeti ali je obdolženec kriv, če osebno meni, da je kriv, niti ni stranka v postopku niti instrument v rokah tožilca, saj nima enakega položaja kot ga ima sodno osebje, ki je zaposleno na tožilstvu in daje preiskovalnemu sodniku neobvezna navodila. [...]

Podrobna proučitev položaja sodnega osebja v tožilčevi pisarni in preiskovalnega sodnika nam odpre drugačno sliko kot jo prikazuje belgijska vlada. Tožilec je stranka v postopku in preiskovalni sodnik je v primerih, ko je bil storilec zaloten in prijeto na kraju kaznivega dejanja, pristojen za vsa tista dejanja, ki so v pristojnosti tožilca.

Te pristojnosti so zelo široke. Upravičen je „narediti vse kar ni prepovedano z zakonom oziroma ni v nasprotju z njegovim položajem“. Sodišče ima o dejanjih Pilatea zelo skope podatke, vendar domneva, da je bila njegova dejavnost v fazi preiskave obširna.

Toda to še ni vse. Preiskava je v belgijskem pravu inkvizitorne narave, saj je tajna, brez sodelovanja obeh strank in se precej razlikuje od zaslišanja na glavni obravnavi. Ocenjujemo, da obdolžencu ni vseeno, ko vstopi v sodno dvorano in v senatu zagleda sodnika, ki je vodil preiskavo proti njemu, v istem primeru pa bo presojal o njegovi krivdi. [...]

Preiskovalni sodnik bo kot član senata dobro seznanjen s spisom. Ni nemogoče, da bo v očeh obtoženca igral ključno vlogo pri sojenju, pri odločanju senata pa lahko njegov glas odločilno vpliva na izrek obsodilne sodbe. Včasih mora prvostopenjsko sodišče [tribunal correctionnel] med obravnavo presoditi tudi zakonitost postopka pred preiskovalnim sodnikom. Obtoženi lahko zato upravičeni dvomi v nepristranskost preiskovalnega sodnika kot člana senata.

In končno tudi Zakon o sodiščih v členu 127 prepoveduje sodelovanje preiskovalnega sodnika v senatih na glavnih obravnavah [assize court]. In Vrhovno sodišče je odločilo, da ne sme sodelovati niti v senatih pritožbenega sodišča. [...]

Sodišče v Oudenaardeju je pri pritožniku vzbudilo utemeljene pomisleke glede nepristranskosti. Čeprav sodišče ne dvomi v nepristranskost člana senata in preiskovalnega sodnika, lahko vanj upravičeno dvomi pritožnik. [...]

Belgijska vlada je na koncu opozorila, da bi kršitev 1. odstavka 6. člena povzročila škodljive posledice za belgijska sodišča z „omejenim številom sodnikov“, še posebej če bo sodba razrešila „splošno in načelno vprašanje“ in ne posameznih dejstev primera. Vlada je posebej navedla, da se je število zadev pred belgijskimi sodišči v letih 1970-1984 podvojilo, medtem ko je število sodnikov ostalo isto. Sodišče v Oudenaardeu ima z ozirom na prazna mesta (smrt, upokojitev, napredovanje) in odsotnosti (dopust, bolniška itd.) šest do sedem aktivnih in „prezaposlenih“ sodnikov. Zato je neizbežno, da mora en in isti sodnik obravnavati primere drugih sodnikov. Za nemoteno poslovanje bi bilo potrebno ustanoviti „specializirane senate“ - ki bi odgovarjali za nerazumljivo dolge postopke“ - oziroma odpreti nova sodniška delovna mesta, kar je v času proračunskega varčevanja povsem nemogoče.

Sodišče na koncu opozarja, da morajo države pogodbenice sodni sistem organizirati v skladu s 1. odstavkom 6. člena (glej primer Guincho z dne 10. julija 1984, A št. 81, str. 16, pogl. 38), saj je nepristranskost eno od temeljnih jamstev tega člena. Naloga sodišča je da oceni ali so države izpolnile svojo dolžnost, ki jim jo nalaga EKČP brez da bi za dosego tega cilja predpisalo določene postopke.

Odločitev:

Sodišče je soglasno odločilo, da je bil kršen 1. odstavek 6. člena EKČP.